

Слободан М. Миладиновић¹
Универзитет у Београду, Факултет организационих наука,
Катедра за менаџмент људских ресурса
Београд (Србија)

316.42:167.5
330.341.1
Оригинални научни рад
Примљен 18/04/2022
Прихваћен 09/05/2022
doi: [10.5937/socpreg56-37470](https://doi.org/10.5937/socpreg56-37470)

ТЕХНОЛОШКИ РАЗВОЈ И УНИВЕРЗАЛНИ ОСНОВНИ ПРИХОД: ОД УТОПИЈЕ ДО РЕАЛНОСТИ

Апстракт: У овом раду се анализира идеја универзалног основног прихода, под којим се подразумева периодична новчана исплата коју, без икаквих претходних услова, добијају сви чланови друштва. Већина ранијих гледишта је у себи носила много утопијских елемената. Стога је основни циљ овог рада да укаже на реалност ове идеје и да одговори на питање да ли је то само још једна у низу утопија или данас постоје реалне основе за њену реализацију. Савремени технолошки развој отвара простор за увећавање производње, искључивањем живог рада из ње и подизањем профита организатора производње, а све више радника има повремене периоде незапослености у свом радном веку. Све ово чини идеју универзалног обавезног прихода актуелном. У тексту се образлаже став да технолошки развој, механизмима прерасподеле профита, отвара простор да ова идеја прерасте утопијски карактер и постане реалност. Претходни услов је да се вишак богатства који одлази организаторима производње преусмери остатку становништва.

Кључне речи: обавезни приход, технолошки развој, утопија, индустријско друштво

УВОД

Разматрањем теме универзалног основног прихода (УОП) се преиспитују улога државе и система социјалне заштите у општем развоју друштва, али такође и питања смисла и потребе развијања посебних стратегија за смањење сиромаштва и друштвених неједнакости. Кључни проблем бројних дискусија на ову тему огледа се у томе да није увек било јасно дефинисано шта се подразумева под УОП и која теоријска и практична питања пре тога треба решити. Као теоријски идеал, све ово изгледа веома привлачно. С друге стране, поставља се питање колико би практични покушаји реализације ове идеје били реално изводиви.

Реч је о питању о којем се, у данашње време, воде контроверзне и жустре расправе у оквиру различитих друштвених наука, али и јавних политика како у развијеним,

¹ slobodan.miladinovic@fon.bg.ac.rs

тако и у земљама у развоју (Banerjee, Niehaus, Suri, 2019). У ранијим фазама развоја ове идеје, она је била разматрана углавном у развијеним земљама. За остатак света постоји низ нерешених питања која сваки покушај да се ова тема стави у развојну стратегију чине проблематичном. Реч је, примарно, о размерама сиромаштва, фискалној одрживости, стању на тржишту рада, политичко-економским питањима, могућностима неразвијених и сиромашних држава и сл. У сваком случају, развијање ове идеје али и низ, мање-више парцијалних, практичних решења, која су широм света реализована почев од почетка седамдесетих, има велики друштвени значај с обзиром да се њиховом реализацијом отвара реална могућност ојачавања социјалне заштите, а људима пружа извесна економска сигурност која би гарантовала минимум прихватљивог живота.

Стога је основни циљ овог рада да укаже на реалност ове идеје и да одговори на питање да ли је то само још једна у низу утопија које је људска машта могла да замисли или данас постоје реалне основе за њено остварење.

ГЛОБАЛНИ СОЦИОЕКОНОМСКИ КОНТЕКСТ

Савремени свет пролази кроз вишеструко турбулентне процесе. Последњих неколико деценија је обележено крупним променама у односима снага економске и политичке моћи, које су пореметиле социјалну равнотежу чак и најразвијенијих земаља света, које су, током ранијег периода, биле веома стабилне. Период социјалне стабилности је трајао од завршетка Другог светског рата, па све до 1970. године (Harvey, 2007).

Разарања које је рат изазвао су навела развијене земље западног света да се позабаве питањима социјалне стабилности и амортизовања социјално-класних сукоба. Развијале су се теорије попут социјалне државе и државе благостања, које имају за циљ да осмисле друштвене системе класног компромиса и релативно праведне расподеле ресурса који омогућавају прихватљив квалитет живота за припаднике нижих друштвених класа. Редифинише се улога државе којој се, поред класичних функција, додаје и брига о социјалној сигурности већине чланова друштва, као и улога у контролисању новчане масе (Galbraith, 2015). Наравно, то није значило укидање друштвених неједнакости, посебно не класних. И даље је мали проценат најбогатијих држао велику већину укупног друштвеног богатства (Piketty, 2015).

С друге стране, имамо велику конкуренцију социјалистичких (тзв. комунистичких) система. Нормативно, они су прокламовали идеју бескласног друштва које карактерише друштвена једнакост и социјална правда. У стварности, на делу је био државни капитализам којим су управљали харизматски вођа и вредносно утемељена политичка елита (Miladinović, 2009), који су постојећи систем друштвених односа правдали идеологијом, а владајућу и једину партију прогласили за авангарду радничке класе (Đilas, 1990; Stojanović, 1967; Stojanović, 1968).

Идилична слика уравнотеженог света почиње да се нарушава од 1970. године. Као прво, погоршава се глобална геополитичка ситуација. Новија политичка историја постаје набијена бројним догађајима који су, у духу Гиденсовог (Anthony Giddens) схватања глобализације (Giddens, 1998, str. 64), такорећи свакодневно утицали на начин и квалитет живота обичних људи који су живели на, међусобно, веома удаљеним местима.

Схватање утопије

Између ова два света је била постављена тзв. „гвоздена завеса“, јаз који је било тешко премостити. Западна друштва су у први план ставила рационални економски интерес, уважавајући законе тржишта, док су, с друге стране, стајала друштва политичког и економског Истока која су била ослоњена на колективну иницијативу и подељену одговорност и у значајној мери се заснивала на идеолошким вредностима.

Суштина ове поделе је у идеолошкој супротстављености ових система. Тамо где влада идеологија обично има и утопије (Mannheim, 1979). Утопије су најчешће ирационалне, али то баш и није тако чврсто правило (Ђурић, 1972). Треба нагласити да, понекад, нешто што изгледа као ирационална утопија, у измењеним околностима може бити ствар рационалног избора. За Блоха (Bloch, 1966; Dayton, 1996), утопија је стални пратилац наде у боље сутра, зато што људи, понекад и несвесно, из свог поимања будућности избацују све оно што живот чини тешким и неподношљивим. Сврха такве утопије је да представља меру садашњости у којој многи не могу да нађу заједнички језик било са сопственим идеалима, било са визијама будућности за коју су били спремни да много тога жртвују. Блох полази од тога да је суштинска тежња људског рода успостављање хуманог света, а утопија у овоме процесу има регулативну функцију (Simović, 1990, стр. 632). Утопија као пројекција будућности омогућава наду да будућност није фаталистичка, да садашњост није просто „таво-рење у ишчекивању краја“.

Брегман (Bregman, 2016, стр. 26) наглашава да реч утопија може да има два значења, по првом је „добро место“, а по другом „место којег нема“. Он сматра да су нам данас потребне утопије у виду алтернативних хоризоната који подстичу машту. Он реч хоризонти намерно ставља у множину с обзиром да динамика супротстављених утопија представљају суштину демократије. Овако схваћена утопија има смисла тек ако се схвати као добро место за живот. Друго поменуто значење имплицира само недостижан идеал, пусти сан, што свакако не погађа суштину ствари и нема практичну вредност за људски живот.

Брегман ову идеју преузима од Оскара Вајлда (Wilde, 1891) који у есеју „Душа човека у социјализму“ (1891) каже: „Прогрес је остварење утопија“. У позадини овог става лежи велика истина да без имагинације није могуће створити ништа ново, нити боље. Наравно, није све у машти. Велики замајац друштвеном развоју дају материјализације великих идеја и утопија. Човек је током историје развијао различите технологије које су му омогућиле да подигне квалитет сопственог живота. Последња два века се одликују убрзаним развојем техника и технологија да би он у последњих пар деценија достигао неслућену брзину².

² Брегман своју студију започиње сликовитим историјским примером да је, приближно, током „99% светске историје 99% човечанства било сиромашно, гладно, прљаво, уплашено, глупо, болесно и ружно“. Последњих двеста година, ствари су се промениле. Одједном су милијарде људи „богате, добро нахрањене, чисте, безбедне, паметне и здраве, а повремено чак и лепе“. Конкретнијим бројкама наводи да је 1820. године 94% светске популације живело у екстремном сиромаштву, да би тај износ 1982. био 44%, а само неколико деценија касније само 10,1%. (Bregman, 2016, стр. 1). Питање је дакле, да ли ови бројеви показују пуку случајност или

Технолошки развој и измењене структуре рада

Већ на самом почетку индустријализације појављују се аутори који констатују да нова техничко-технолошка решења резултирају смањеном тражњом за радном снагом. Рикардо (David Ricardo) је међу првима (1817) уочио појаву „сувишног становништва” (Ricardo, 2001, str. 284), тј. оних који услед развоја остају без посла. Средином XIX века то констатује и Маркс (Karl Marx) (Marx, 1987, str. 357–361). У првој половини XX века Кејнс (John Maynard Keynes) говорећи о „технолошкој незапослености” (Keynes, 1961, str. 364) закључује да нова техничко-технолошка решења избацују све више људи из радног процеса. На самом почетку индустријског доба ово се односило на физичку радну снагу, али од средине XX века то постаје евидентно и за различите врсте интелектуалног рада.

Савремени тренутак је обележен рапидним убрзавањем овог процеса са тенденцијом да он постане још бржи (Beker, 2019, str. 10–19). Данас се више не поставља питање који послови и професије ће бити потиснути роботима, уређајима који користе вештачку интелигенцију и другим иновативним технологијама, већ који неће. Ради се о томе да је технолошки развој „подстакао рапидно увећање квантитета и квалитета материјалне производње и све значајније искључивање живог рада из ње” (Miladinović, 2020, str.53). Већ од седамдесетих, са трећом индустријском револуцијом (Индустрија 3.0) која укључује рачунарски контролисане радне и производне процесе, ова појава постаје изражена. Са четвртом индустријском револуцијом (Индустрија 4.0), која се у литератури први пут препознаје 2011. године (Kagermann, Lukas & Wahlster, 2011), коју обележава развој вештачке интелигенције, интернета и многих других, у принципу иновативних, дигиталних, технологија, интелектуална активност је постала скоро потпуно заменљива уређајима и технологијом најновије генерације. Смањује се потреба за све већим бројем занимања, укључујући и високостручна. Положај запослених се битно урушава под притиском повећања незапослености или недовољне запослености (Miladinović, 2018, str. 62–78). С обзиром на смањену тражњу за живим радом, велики број радника се укључује у нестандартне облике (прекарног) рада, чиме с мења и структура рада и радне снаге. Пјер Бурдије (Pierre Bourdieu) је овакве раднике назвао прекаритет (Bourdieu, 1999, str. 94–100) и под њим углавном подразумева привремене и сезонске раднике у пољопривреди, касније се појављује и појам прекаријат којим се, у почетку, означавају углавном слабо плаћени радници. Урлих Бек (Ulrich Beck) овај процес, у развијеним деловима света, назива бразилизација Запада (Beck, 2000). Реч је о томе да плаћени рад почиње да се обликује по истим обрасцима у земљама „првог” и „трећег” света, ширењем „привременог и несигурног запослења, дисконтинуитета и лабаве неформалности” у друштвима која су доскора гарантовала пуну запосленост. Бек у несигурности плаћеног запослења, урушавању темеља социјалне државе, фрагментацији и распаду свакодневног живота, фаталистички упрограмираном сиромаштву у старости и немогућности локалних власти да заштите благостање препознаје приближавање ова два света и тиме отвара пут за елаборацију појма прекаријата.

постоји неки чинилац који детерминише овакву динамику. Наравно, овде није реч чистом случају. Ово је узроковано технолошким развојем.

Стендинг (Gay Standing) даље разрађује овај појам, одређујући га кроз недостатак сигурности и идентитета везаног за рад (Standing, 2011; Standing, 2014). Једна од битних карактеристика оваквог рада је да он може бити плаћен по произвољно ниској цени, чиме готово да се укида граница између запослености и незапослености. Реч је о томе да прекарни радници имају константан осећај несигурности сопственог друштвеног и радног положаја и неизвесности колико дуго ће бити у стању да обезбеђују сопствену егзистенцију. Њима су, суштински, сада ускраћена сва права на основу рада. Симор (Richard Seymour) констатује да се ради о социјално хетерогеној групацији (Seymour, 2012) која је распоређена у веома широком распону од не квалификованих сезонских радника у пољопривреди до високообразованих стручњака са докторатима. Ради се о деловима припадника исте структуралне категорије који имају врло различите социјалне особености, а самим тим и класне интересе, чиме се практично блокира могућност њихове било какве колективне социјалне акције. Овим се дугорочно амалгамизује несигурност њиховог укупног друштвеног положаја, док доњи слојеви прекаријата остају готово без икакве могућности да свој положај доведу на ниво прихватљивог.

ДЕФИНИЦИЈА И ОСОБЕНОСТИ УНИВЕРЗАЛНОГ ОСНОВНОГ ПРИХОДА

Овим постаје очигледна потреба да се реши питање егзистенцијалног статуса свих оних који ће, у ближој или даљој будућности, постати губитници техничко-технолошког развоја, односно имати веће прекиде у запослености. Од овог је мали корак до отвореног постављања питања основног прихода (УОП) за све.

Равентос (Daniel Raventós) дефинише УОП као приход који држава плаћа сваком пуноправном члану друштва, независно од других извора прихода и без обзира да ли с неким живи у заједничком домаћинству (Raventós, 2007, стр. 7). За Торија (Malcolm Torry), УОП је „безусловни, аутоматски и неопозиви приход сваког појединца по основу држављанства” (Torry, 2018, стр. 3).

Данас је најутицајнија дефиниција УОП она коју подржава Европска мрежа за основни приход – Basic Income European Network (BIEN), по којој се под УОП подразумева периодична новчана исплата коју, без икаквих претходних услова, добијају сви чланови друштва, без постављања имовинске границе или било каквог захтева да се тај новац нечим заради (BIEN, 2016).

Овако конципирани УОП има пет карактеристика: (1) исплаћује се појединцима у редовним интервалима; (2) исплаћује се у готовом новцу, а не у натури или наменским ваучерима, чиме сваки појединац одлучује како ће га потрошити; (3) исплаћује се појединцу а не групи којој он припада, нпр. породици или домаћинству; (4) универзалност се огледа у томе да се исплаћује свима, без постављања имовинског цензуса; (5) безусловност се огледа у томе да се од примаоца не очекује да ради или да покаже спремност за рад.

У дефиницији УОП (BIEN) се наводи да данас постоји богатство његових различитих виђења. Једна од најчешћих је подела на пун и делимични основни приход. Пун би био онај који омогућава не само задовољавање основних егзистенцијалних

потреба, већ и задовољавање потреба хијерархијски вишег нивоа као што су културне или образовне потребе или потреба за друштвеном партиципацијом. Наравно, питање њиховог разграничења и јасног дефинисања је веома комплексно и могуће га је повезати са другим приходима које би појединац могао да остварује.

Може се навести пуно разлога због којих ова тема мора бити озбиљно схваћена. Као прво, УОП представља инструмент борбе против сиромаштва, с обзиром да се преко њега повезују економска и социјална политика. Њиме је могуће ситуирати велики број оних који, у условима растућег технолошког развоја, бивају искључени из процеса рада. Додали бисмо да се на овај начин обликују нови редистрибутивни обрасци којима се остварује праведна расподела користи од технолошког развоја. Такође се остварује пожељан склад у просторној алокацији људских ресурса, чиме се даје допринос смањивању руралног егзодуса и подстицају аграрног становништва да настави да се бави пољопривредом и каснијом прерадом пољопривредних производа. Овим се, даље, ублажава неравномерни развој различитих регија унутар неког друштва. Овоме треба додати да се посредством обавезног прихода јачају права и слободе сваког појединца, које су уобичајено прокламоване уставима свих модерних земаља, чиме се доприноси најширој социјалној еманципацији широких слојева депривилегованих (Calnitsky, 2017, str. 62–91). Списак се овде не завршава.

Оно што је евидентно око идеје УОП (Afscharian et al., 2022) је да: (1) постоји и подршка и противљење његовој реализацији; (2) у јавним дебатама су аргументи за обе опције сложенији него разне упрошћене декларације из званичних докумената; (3) постојање ограничених доказа већ сугерише могућност остваривања великог броја позитивних ефеката његове примене; (4) најзначајнији аргументи против се везују за обликовање политике његове примене, свака непромишљеност у том смислу би могла бити контрапродуктивна.

Без обзира што се многи противе његовој примени, остаје важно питање његовог потенцијала за прогресивне циљеве. У том смислу, истичу се следећа гледишта:

- (1) Он мора бити комплементаран са државом благостања, а не њена замена. Другачије речено, у овом тренутку на њега треба гледати као на допуну прихода по основу рада, а не на њихову замену.
- (2) Мора бити у функцији редистрибутивне правде, да делује као нето корист за оне са нижим приходима. Ово имплицира прогресивност у разрезавању износа оваквог вида прихода, који би се добијао до нивоа средњих зарада. Њиме би било омогућено да они са нижим приходима достигну ниво просека, док би они изнад тога били изузети из ове расподеле. Поставља се питање да ли би овако замишљен УОП, с једне стране, деловао дестимулишуће на оне са мањим аспирацијама а, с друге стране, да ли би деловао дестимулативно на оне који су, тек нешто мало, пребацили изнад средњих нивоа зарада. Такође је и велико питање да ли би послодавци, ради стицања екстра профита, били спремни да систематски исплаћују својим запосленима ниже зараде од реалних, не би ли своју обавезу пребацили на јавне фондове из којих се финансира овакав приход. Ово не само да би био вид нелојалне конкуренције међу послодавцима, већ би, уколико би се направила спрега послодаваца и власти, представљао и нови облик корупције. Овим би лако

могло да се уђе у зачарани круг систематског пражњења јавних фондова и продуковања друштвених неједнакости како унутар власничке класе, тако и међу класама. Другим речима, да ли би овако продукована социјална правда на крају била праведна.

- (3) Мора својим корисницима пружити независност од тржишних осцилација.
- (4) Мора бити у функцији развоја солидарности и социјалне димензије Европске уније.

Бек (Beck, 2000, str. 144) налази да је УОП повезан са тежњом да се сиромашни подигну изнад линије сиромаштва и да представља важан циљ социјалне политике. У том контексту, Бек сматра да се УОП пре може посматрати као део политичке акције везане за управљање кризом, ради спуштања стопе сиромаштва испод горње линије прихватљивог, ради очувања стабилности друштвеног поретка. Насупрот томе, Бек говори о грађанском новцу који има квалитативно другачији циљ, да омогући успостављање услова за дубље утемељење демократије, у друштву у којем више нема пуне запослености која пружа минимум сигурности неопходне за успостављање осећаја слободе, без ког тешко да је могуће обезбедити продуктивност, грађански индивидуализам и партиципацију.

Бек заступа тезу да треба финансирати цивилни рад а не незапосленост (Beck, 2000, str. 126–127). Крајњи резултат је обезбеђивање независности корисника оваквих средстава. У крајњој линији, УОП омогућава минимум квалитета живота, док грађански новац подразумева активност за јавну корист. Један од највећих приговора УОП је да се човек осећа испуњено и корисно тек када обавља некакву активност (Meuser, 2017). УОП би се пре могао схватити као нека врста дивиденде (Hamilton, Yorgun & Wright, 2021) на колективно учешће у власништву над средствима за производњу. С друге стране, грађански новац је реална зарада за реалан посао. Без реалног посла тешко да се може обликовати професионални идентитет који је основа за препознавање друштвеног статуса било ког појединца.

Патеман (Pateman, 2003) оптимистички гледа на основни приход када констатује да он отвара канале за институционалне промене без којих је немогућа стварна демократизација друштва. Он се залаже за његово довођење у везу са основним друштвеним институцијама попут брака, запошљавања и држављанства, с обзиром да су се оне, током историје, заједно развијале и међусобно подржавале чиме се, увек изнова, редефинисао појам демократије.

Безусловни основни приход, колико год био добар за широке масе које се, трајно или повремено, искључују из процеса рада, код многих изазива и извесно подозрење. Њему се пуно тога може приговорити (Raventós, 2007, str. 17–190):

Основни приход: (1) подстиче паразитизам; (2) неће окончати родно неравноправну поделу рада; (3) постоје плаћени послови које нико неће хтети да ради, те ће они остати као једини избор припадника маргинализованих друштвених група (нпр. миграната из неразвијених земаља); (4) погоршаће поделу радно активног становништва; (5) реч је о идеји која је тренутно реална само за богате земље; (6) може се претворити у одустајање од идеје о приходима добијеним по основу плаћеног рада, чиме се многи подстичу да одустану од предности обављања плаћеног посла; (7) њиме не могу да се неутралишу социјалне неправде које је изродио

капиталистички систем; (8) треба рачунати и на високе трошкове његовог одржавања, због којих би основни приход могао бити неизводив; (9) може представљати главни фактор привлачења миграната из неразвијених земаља; (10) није реално да испуни сва очекивања ако исплаћени износ буде исувише мали; (11) реално је очекивати да ће исплата обавезног прихода произвести и непредвидиве ситуације.

КЉУЧНЕ ТАЧКЕ У РАЗВОЈУ ИДЕЈЕ ОСНОВНОГ ПРИХОДА

Идеја УОП има дугу историју и предисторију (Torry, 2021). У литератури се може наћи став да је она први пут изнесена у „Утопији” Томаса Мора (Thomas More) (Hamilton, Yorgun & Wright, 2021). У „Утопији” (More, 2002) се износи идеја социјалне правде и друштвених једнакости, као и давања новчане помоћи онима којима је то неопходно, али почетни импулс за разматрање идеје УОП је кренуо од дела шпанског мислиоца Хуана Луиса Вивеса (Juan Luis Vives) „De Subventione Pauperum” (О помоћи сиромашнима, 1526).

Вивес (Vives, 1999, str. 70) заступа став да друштво (општина) треба свима да омогући минималну новчану помоћ. Та помоћ би била условљена обавезом да се прималац прихвати одређеног посла, те би је могли добијати само они којима је нужна (More, 2002, p. 52). Ова идеја, у складу са духом времена у ком је настала, је била заснована на ранохришћанском идеалу праведног друштва, док Морова Утопија представља социјални концепт оптималног друштва (Simović, 1990, p. 627). С друге стране, Вивесова идеја је пре романтичарски идеал којем би одговорно друштво требало да тежи. Оваквом идејом аутор покушава да дирне у срце оне који остварују приходе веће од њихових потреба, с циљем да део свог богатства поделе са онима који немају ни основна средства за преживљавање.

Крајем XVIII века, Кондорсе (Marie-Jean-Antoine-Nicolas de Caritat, Marquis de Condorcet) развија идеју социјалног осигурања (BIEN, 2016) којим би се ублажило сиромаштво у старости и смањиле друштвене неједнакости. Ово је био почетак размишљања о развоју пензионог система који би се базирао на рачуну очекиваног животног века и акумулиране уштеђевине. Томас Пејн (Thomas Paine), у разради ове идеје, полази од става да је земљиште заједничка својина свих, а да индивидуални посед само подиже њену вредност (Paine, 1955, str. 396–413). Стога сваки власник земље дугује друштву надокнаду за њено коришћење. Од ње треба да се формира фонд из ког ће свако пунолетно лице, независно од свог имовног стања, добијати одговарајући износ као надокнаду за губитак природног наслеђа насталог приватизацијом земље, а старији од педесет година би требало да добију и посебан додатак.

Док је Вивесова идеја на трагу класичне утопије због романтичарског става да људи треба да покажу доброту следећи принципе хришћанског милосрђа, докле Пејн наступа знатно рационалније и реалније тражећи да земљопоседници, у новцу, врате друштву надокнаду вредности земље коју користе ради остваривања сопствених прихода. Та надокнада би била трајни извор средстава која би се равномерно делила свим члановима друштва на име њиховог удела у поседовању земље као општег и заједничког добра које је пренето земљопоседницима на коришћење. Овде Пејн излази из оквира утопијског, мада његове идеје, у суштини, и даље остају утопија, али реално могућа.

Томас Спенс (Thomas Spence) (Spence, 2016) преузима Вивесово становиште да су сви људи власници целокупне земље која се налази у њиховом окружењу. У складу с тим би становници сваке парохије требало да се удруже у корпорацију и да успоставе контролу над својим власништвом које су узурпирали земљопоседници, који помоћу њега стичу богатство и моћ да доносе законе по којима су они носиоци свих права над том земљом. Спенсов предлог је да сва земља треба да се подели на мале поседе како би што више људи било запослено, а да закупци, према њеној површини и квалитету, плаћају ренту која замењује све порезе. Када се од те ренте исплате све обавезе према парохији и држави, повериоцима и запосленима, остатак (око трећине укупног износа) треба да се дели на једнаке делове међу свим члановима корпорације.

Шарл Фурије (Charles Fourier) (BIEN, 2016) је заступао став да једнако право на земљу и ресурсе везане за њу оправдава потребу за минимумом гарантованих прихода, који би требало да буде обезбеђен у природи. Ово не би требало да буде везано ни за какву обавезу примаоца прихода. Остаје нејасно да ли овакав приход треба давати свима, али је извесно да би било нужно развити подстицајне мере како би се велики број људи укључио у радну активност.

Док је Спенс размишљао о безусловном приходу на нивоу парохије, Жозеф Шалије (Joseph Charlier) то чини, усред ратне и револуционарне 1848. године, на нивоу целе државе. Он, такође, уочава да једнако право на земљу производи и право на УОП. Шалије уводи појам територијалне дивиденде која би се израчунавала на бази цене закупа некретнина (BIEN, 2016). Иако не очекује велику вредност дивиденде, претпоставља да ће она бити довољна да се ојача преговарачка моћ радника, што би требало да побољша њихов укупан друштвени положај.

Двадесети век је довео до пуне афирмације идеје УОП. Не само да су се развиле теоријске елаборације овог питања, већ је било и више експеримената у вези са његовом применом. Свакако, најпознатији је случај Аљаске која је оформила стални фонд из кога су се исплаћивале дивиденде свим грађанима, засноване на експлоатацији нафтних налазишта.

Бертранд Расел (Bertrand Russell) (Russell, 1919, стр. 63-76) износи тезу да треба за све обезбедити примања која би била довољна за оно што је неопходно за живот, независно од тога да ли раде или не. Већи приход од тога би требало дати онима који су спремни да обављају неки друштвено користан рад. Проучавајући социјализам и анархизам, Расел констатује да се први окреће ка раду, те да би социјализам био спреман да задржи разне облике плаћања за рад или спремности за рад. С друге стране, анархизам, који је усмерен ка слободи и правди, има за циљ да свакоме, без претходних услова, пружи онолико основних добара колико свако појединачно може да потроши, док ређе робе треба рационализовати и равноправно поделити. Анархизам се, наравно, не одриче рада, али не би наметао радне обавезе. Расел верује да би људи сами били склони да прихватају послове који су потребни. У том смислу види предност социјализма јер овај подстиче на плаћени рад, нудећи различите зараде за различите послове с обзиром на њихову важност и време проведено на раду.

Денис Милнер (Dennis Milner) уводи термин државни бонус, којим означава редовну државну помоћ – приход који безусловно треба да добијају сви грађани,

а који би процентуално био везан за петину друштвеног производа (Milner, 1920, str. 21–22). Ова идеја је осмишљена непосредно по завршетку Великог рата (1919). На њу је велики утицај имала Милнерова верска (квекер) и политичка (лабуриста) припадност. С обзиром на велике размере сиромаштва, Милнер полази од тога да свако има право на средства за живот. Нажалост, политичка клима је била таква да он није могао своје идеје да преточи у стварност.

Клифорд Даглас (Clifford H. Douglas) увиђа да већина људи, у послератним годинама, нема платежну моћ да купује производе убрзано растуће индустрије, а банке нису спремне да их кредитирају. Стога предлаже увођење механизма социјалних кредита у облику националне дивиденде која би се месечно исплаћивала свим домаћинствима (BIEN, 2016).

Ова идеја није имала велики успех у Британији, али је зато била добро прихваћена у Канади иако се тамо од ње одустало. И поред тога, не мали број британских интелектуалаца је наставио да се бави питањем социјалне дивиденде. Џорџ Кол (George D. H. Cole) је сматрао да тренутни напредак представља резултат удруженог залагања садашњих и претходних генерација. Стога му се чинило да има смисла да се дистрибуција производа рада развија у два правца, у виду зараде за рад и у виду социјалне дивиденде (Cole, 1935, str. 234–236). Из тога следи да постоје два извора прихода, рад и држављанство. У пракси би требало да постоје различите комбинације ова два основа. Износ дивиденде би требало да покрива минимум потреба сваког грађанина за преживљавање.

Међу британским ауторима који су се залагали за социјалну дивиденду истакли су се Џејмс Мид (James Meade), за кога је социјална дивиденда била део праведне и ефикасне привреде и као таква би требало да има утицај на решавање проблема сиромаштва, и Џулијет Рис-Вилијамс (Juliet Rhys-Williams) која предлаже „нови друштвени уговор”, чија је окосница основни приход који треба да буде условљен доступношћу за рад (BIEN, 2016).

Током шездесетих, у Америци почиње расправа о минималним зарадама, у оквиру које се јавља више аутора који на различите начине, између осталог, расправљају и о основном приходу (BIEN, 2016). Роберт Теобалд (Robert Theobald) развија Дагласову тезу о томе да су државне исплате грађанима најбољи начин да се подстакне потрошња на обострану корист. С друге стране, Милтон Фридман (Milton Friedman) предлаже интегрисање пореза на доходак и система трансфера као алтернативе постојећем систему социјалне заштите. После свега, појављују се либерални економисти Џејмс Тобин (James Tobin) и Џон Кенет Галбрајт (John Kenneth Galbraith) који заступају идеју о основном приходу који би могао бити допуњен, пре свега, зарадом од рада али и другим приходима. Ово прати и већи број различитих експеримената који широм света, са мањим или већим успехом, реализују идеју УОП.

ЗАКЉУЧАК

Идеја УОП остаје утопија све док се трајно не реши питање извора његовог финансирања. Идеја о заједничком власништву над земљом је романтичарски идеал који је настао у време издисаја аграрних друштава на европском тлу. У међувремену је

развијен индустријски начин производње. Суштинска разлика аграрних и индустријских друштава је у томе што је у аграрним могућност увећања количине производа релативно ограничена, док у индустријском друштву развој технологија омогућава њихово неограничено увећавање.

Савремени технолошки развој, у оквиру индустрије 4.0, је развио бројна решења која рапидно увећавају производњу, док се људи све више избацују из процеса рада. Они тиме остају без зарада и икакве куповне моћи. Поставља се питање где води овакав развој и ко ће апсорбовати сву производњу ако нема платежно способне тражње. Да ли свет срља у дистопију?

Сваки велики преокрет у историји људског друштва је, поред разарања старих структура, отварао нове хоризонте. Да ли се данас дешава исто? Друштвене неједнакости се данас енормно увећавају. У 2018. години је 26 најбогатијих људи поседовало исту количину богатства као 3,8 милијарди најсиромашнијих (OXFAM, 2019). Само овај податак је довољан да се разуме стање друштвених неједнакости у савременом свету.

Решење овог проблема би се могло свести на питање поделе богатства оних који остварују енормне профите са остатком становништва. Но, да ли је то могуће? Први члан француске Декларације о правима човека и грађанина (1789), који до данас није изгубио на актуелности, гласи: „Људи се рађају и остају слободни и равноправни. Друштвене разлике могу бити засноване само на општој користи” (Declaration, 1798). Дакле, поставља се питање да ли су огромне друштвене неједнакости, посебно онај део који иде на личну потрошњу, оправдане. У условима глобалне поделе на екстремно богату мањину и огромну већину сиромашних, уз релативно мали број оних са средњим приходима, тешко је оправдати енормне разлике. Тенденцијски, разлике ће се увећавати.

Ако се ствари отргну контроли, очекују нас велики социјални ломови. А да ли мора бити тако? Историја има пуно примера по којима су, у критичним тренуцима, моћни делили своје богатство са народом. Савремена варијанта би се могла свести на идеју да заслуге за савремено стање развоја не припадају само инвентивним појединцима, нити организаторима производње. Заслуге припадају и генерацијама обичних радника који су, углавном, били експлоатисана проста радна снага, обични извршиоци мање-више физичких послова. За пар векова индустријског развоја акумулирала се огромна вредност у чијем стварању су учествовали многи. Данас је та вредност, неоправдано и неправедно, сконцентрисана у малом броју руку.

Практично сваки грађанин, кроз минули рад ранијих генерација, има право да ужива у плодовима развоја. То би требало да буде основа на којој може да се темељи идеја УОП. На бази генерацијског доприноса, свим грађанима може бити признат удео у власништву над природним добрима и осталим економским капацитетима. Кроз прогресивно опорезивање би, у догледној будућности, било могуће сакупљати средства из којих би се вршила исплата УОП, чиме би се постигла редистрибутивна правда. Његов би износ требало да буде довољан за задовољавање основних потреба. Ако неко жели више, може да се опроба на тржишту. Разлике у приходима би морале опстати, до разумне мере, као мотивациони фактор како за обичне извршиоце радних задатака, тако и за организаторе производње, али и инвентивне појединце.

Slobodan M. Miladinović¹
University of Belgrade, Faculty of Organisational Sciences,
Department of Human Resources Management
Belgrade (Serbia)

TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT AND UNIVERSAL BASIC INCOME: FROM UTOPIA TO REALITY

(Translation *In Extenso*)

Abstract: This paper analyzes the idea of universal basic income, which implies a periodic monetary payment received by all members of the society, with no prerequisites. Most former viewpoints contained numerous utopian elements. Therefore, the main aim of this paper is to point to the reality of this idea and answer the question whether it is yet another in a series of utopias, or there are actual foundations for its realization today. Modern technological development opens the space for increasing production by excluding human labour from it and by increasing profits of production organizers, whereas an increasing number of workers face temporary periods of unemployment during their working lives. All of the above make the idea of universal mandatory income up-to-date. The text explains the attitude that technological development, through mechanisms of profit redistribution, opens the space for this idea to overgrow its utopian character and become reality. The prerequisite is that the surplus of wealth that goes to production organizers should be redirected to the rest of the population.

Keywords: mandatory income, technological development, utopia, industrial society

INTRODUCTION

The consideration of the topic of universal basic income (UBI) re-examines the role of the state and the social protection system in the general development of the society, but also the issues of the meaning and need for developing special strategies for reducing poverty and social inequalities. The key problem of numerous discussions about this topic is reflected in the fact that the meaning of UBI has not always been clearly defined and what theoretical and practical issues should be resolved first. As a theoretical ideal, all this seems quite attractive. On the other hand, a question arises as to how practical attempts of realizing this ideal would be feasible in practice.

¹ slobodan.miladinovic@fon.bg.ac.rs

It is an issue that is nowadays the subject of controversial and fierce debates within different social sciences, as well as public policies both in developed and in developing countries (Banerjee, Niehaus, Suri, 2019). In earlier stages of its development, this idea was considered mainly in developed countries. For the rest of the world, there is a series of unresolved issues that makes problematic any attempt to place this topic in the development strategy. It primarily refers to the extent of poverty, fiscal sustainability, the situation in the labour market, political-economic matters, the opportunities of underdeveloped and poor countries etc. In any case, the development of this idea, including a number of more or less partial practical solutions, which have been realized worldwide since the beginning of the 1970s, has had a great social significance having in mind that their realization opens the actual possibility of strengthening social protection, while providing people with certain economic security that would guarantee the minimum of acceptable living.

That is why the basic aim of this paper is to point to the reality of this idea and answer the question whether it is yet another in a series of utopias the human imagination could have come up with, or whether today there are actual foundations for its realization.

GLOBAL SOCIO-ECONOMIC CONTEXT

Today's world is undergoing multiple turbulent processes. The past few decades have been marked by huge changes in the power relations between economy and politics that have undermined the social equilibrium even in the most developed countries in the world, the ones that were quite stable during the previous period. The period of social stability lasted until the end of World War Two through to 1970 (Harvey, 2007).

The destruction caused by the war made the developed Western countries deal with the issues of social stability and amortization of social and class conflicts. Theories such as the social state and the welfare state were developed with the aim of conceiving social systems of class compromise and relatively just distribution of resources that ensure an acceptable quality of life for the members of lower social classes. The role of the state is redefined and, apart from the traditional functions, there is also an addition of care for social security of the majority of the society members, as well as the role in controlling the money supply (Galbraith, 2015). Naturally, it did not mean the termination of social inequalities, particularly the class ones. A small percentage of the richest still held the vast majority of the social wealth (Piketty, 2015).

On the other hand, there is also huge competition of socialist (so-called communist) systems. In normative terms, they proclaimed the idea of the classless society characterized by social equality and social justice. In practice, there was state capitalism at work, run by the charismatic leader and the value-founded political elite (Miladinović, 2009) that justified the existing system of social relations by their ideology, while declaring the ruling and the only party for the avant-garde of the working class (Đilas, 1990; Stojanović, 1967; Stojanović, 1968).

The idyllic picture of the balanced world began to be disturbed from 1970 onwards. Firstly, the global geo-political situation worsened. More recent political history becomes inundated by numerous events that, in the spirit of Anthony Giddens's understanding of globalization (Giddens, 1998, p. 64), affected almost on a daily basis the manner and quality of life of ordinary people who lived at rather great distance from one another.

Understanding of utopia

Between these two worlds, the so-called “Iron Curtain” was placed, a gap that was difficult to bridge. Western societies put the rational economic interest in the foreground, taking into account the laws of the market while, on the opposite side, there were societies of the political and economic East, relying on collective initiative and shared responsibility, largely founded on ideological values.

The essence of such division lies in the ideological opposition of these systems. Where ideology rules, there is usually utopia as well (Mannheim, 1979). Utopias are most frequently irrational, but that is not exactly a rigid rule (Đurić, 1972). It should be emphasized that, at times, something that seems an irrational utopia, in changed circumstances can be a matter of rational choice. To Bloch, (Bloch, 1966; Dayton, 1996), utopia permanently accompanies the hope for the better future and that is why people, sometimes even subconsciously, exclude everything that makes their lives difficult and unbearable from their perception of the future. The purpose of such utopia is to represent the measure of the present where many people cannot find a common thread either with their own ideals or with the visions of the future for they were ready to make many artifices. Block starts from the fact that the essential aspiration of humanity is to establish a humane world, while utopia has a regulatory function in this process (Simović, 1990, p. 632). Utopia as a projection of the future enables the hope that the future is not fatalist, that the present is not “merely stagnating in anticipation of the end”.

Bregman (Bregman, 2016, p. 26) points out that the word “utopia” may have two meanings – first, it is “a good place”, and second, “a non-existent place”. He thinks that nowadays we need utopias in the form of alternative horizons that encourage imagination. He intentionally uses the word “horizons” in plural because the dynamics of opposed utopias constitutes the essence of democracy. Utopia understood in this manner makes sense only if it is understood as a good place for living. The second meaning implies only an inaccessible ideal, a mere dream, which definitely does not explain the essence of the matter and has no practical value for human life.

Bregman borrows this idea from Oscar Wilde (Wilde, 1891) who, in his essay “The Soul of Man under Socialism” (1891), says: “Progress is the realisation of Utopias”. In the background of this attitude there is a great truth that, without imagination, it is impossible to create anything new or better. Of course, not everything is in imagination. A huge momentum to social development is given by materializations of great ideas and utopias. Throughout history, man developed different technologies enabling him to raise the quality of his own life. The past two centuries are marked by the accelerated development of techniques and technologies that has gained unprecedented speed in the past few decades².

² Bregman begins his study with a graphic historical example that approximately, during “99% of the world history, 99% of the mankind was poor, hungry, dirty, frightened, stupid, sick and ugly”. In the past two hundred years things have changed. All of a sudden, billions of people are “rich, fed, clean, safe, intelligent and health, and sometimes even good-looking”. By supplying more specific figures, he indicates that 94% of the world population lived in extreme poverty in 1820, while that percentage was 44% in 1982, a only 10.1% just a few decades later (Bregman, 2016, p. 1). Therefore, the

Technological development and modified work structures

At the very beginning of industrialization, there are authors who state that new technical-technological solutions result in reduced demand for labour. Рикардо (David Ricardo) was among the first (1817) to observe the phenomenon of “surplus population” (Ricardo, 2001, p. 284), i.e. the people who lost their jobs due to progress. The same was observed by Karl Marx (Marx, 1987, pp. 357–361) in the middle of the 19th century. In the first half of the 20th century, John Maynard Keynes, speaking about “technological unemployment” (Keynes, 1961, p. 364), concludes that new technical-technological solutions displace an increasing number of people from the work process. At the very beginning of industrial age, this referred to physical labour, but since mid-twentieth century it has become evident for different types of intellectual work as well.

Today’s moment is marked by the rapid acceleration of this process, with the tendency of its becoming even faster (Beker, 2019, pp. 10–19). Nowadays, there is no longer question about what jobs and professions will be replaced by robots, devices using artificial intelligence and other innovative technologies, but rather – which of them will not be replaced. In fact, technological development “has encouraged rapid increase in the quantity and quality of material production and increasingly substantial exclusion of human labour from it” (Miladinović, 2020, str.53). Ever since the 1970s, with the Third Industrial Revolution (Industry 3.0), which involved computer-controlled work and production processes, this phenomenon has become pronounced. With the Fourth Industrial Revolution (Industry 4.0), first recognized in the literature in 2011 (Kagermann, Lukas & Wahlster, 2011), which is marked by the development of artificial intelligence, Internet and many other, generally innovative digital technologies, intellectual activity became almost completely replaceable by devices and technology of the latest generation. There is a decreasing need for a larger number of professions, including the expert ones. The position of employees is substantially undermined under the pressure of increasing unemployment or insufficient employment (Miladinović, 2018, pp. 62–78). Having in mind the reduced demand for human labour, a large number of workers are involved in non-standard (precarious) work, which also changes the structure of work and workforce. Pierre Bourdieu calls these workers “precariat” (Bourdieu, 1999, pp. 94–100), referring chiefly to temporary and seasonal workers in agriculture, while later the concept of “precariat” appeared, referring mostly to poorly paid workers. Ulrich Beck refers to this process in the developed parts of the world as “Brazilization of the West” (Beck, 2000). Namely, paid work begins to be shaped by the same patterns in the “first-world” and “third-world” countries, by the expansion of “temporary and uncertain employment, discontinuity and loose informality” in the societies that used to guarantee full employment until recently. In the uncertainty of paid employment, the destruction of the foundations of the social state, the fragmentation and demise of everyday life, fatalistically programmed poverty at an old age and the inability of local authorities to protect welfare, Beck recognizes that these two worlds are coming closer to each other, thus opening the road towards the elaboration of the concept of the precariat.

Gay Standing elaborates this concept further, determining it through the lack of security and identity related to work (Standing, 2011; Standing, 2014). One of important

question is whether these figures are a pure coincidence or whether there is a factor determining such dynamics. Naturally, it is not a pure coincidence. It has been caused by technological development.

characteristics of such work is that it can be paid at an arbitrarily low price, which almost completely removes the border between employment and unemployment. Namely, precarious workers have a constant feeling of insecurity of their own social and work position, and uncertainty as to how long they will be able to provide for their own existence. In essence, they are deprived of all the work-related rights. Richard Seymour states that it is a socially heterogeneous group (Seymour, 2012) that is distributed in a quite broad range from unqualified seasonal workers in agriculture to highly educated experts with PhD degrees. These are parts of the members of the same structural category with quite different social features, and class interests accordingly, which practically blocks any possibility of their collective social action. This amalgamates insecurity of their overall social position in the long run, while lower precariat strata remain almost with no possibility to take their position to an acceptable level.

DEFINITION AND CHARACTERISTICS OF UNIVERSAL BASIC INCOME

This leads to the evident need to resolve the matter of the existential status of all those who will become losers of technical-technological development in the near or distant future, i.e. who will have longer interruptions in their employment. It is a small step away from posing an open question of universal basic income (UBI) for everyone.

Daniel Raventós defines UBI as income that is paid by the state to every full member of the society, regardless of other sources of income or whether that person lives with someone in a joint household (Raventós, 2007, p. 7). In Malcolm Torry's opinion, UBI is "unconditional, automatic and irrevocable income of every individual based on his/her citizenship" (Torry, 2018, p. 3).

Today, the most influential definition of UBI is the one supported by the Basic Income European Network (BIEN), according to which UBI refers to a periodic payment of money that, with no prerequisites at all, is given to all members of the society, without establishing any property limit or any request for earning that money in any manner (BIEN, 2016).

Thus-conceived UBI has five characteristics: (1) it is paid to individuals at regular intervals; (2) it is paid in cash and not in kind or dedicated vouchers, which enables every individual to decide how to spend it; (3) it is paid to an individual and not to a group he/she belongs to, e.g. a family or a household; (4) universality is reflected in the fact that it is paid to everyone, without any property census; (5) unconditionality is reflected in the fact that the recipient is not expected to work or show his/her preparedness for work.

The definition of UBI (BIEN) states that nowadays there is a wealth of its different understandings. One of the most frequent is the division into full and partial basic income. Full income would be one that enables not only the fulfilment of basic existential necessities, but also the fulfilment of the necessities at a hierarchically higher level, such as cultural or educational necessities, or the necessity for social participation. Naturally, the question of their distinction and clear definition is rather complex and can be connected with other types of income an individual could realize.

It is possible to list many reasons why this topic must be seriously considered. Firstly, UBI is an instrument of struggle against poverty, having in mind that, through it, economic

and social policies are connected. UBI makes it possible to provide for a large number of people who, in the conditions of increasing technological development, are excluded from the work process. We would like to add that in this manner new redistributive patterns are formed, which achieve just distribution of benefits from technological development. Moreover, there is a desirable harmony achieved in the spatial allocation of human resources, which contributes to the reduced rural exodus and encourages agrarian population to continue working in agriculture and subsequent processing of agricultural products. Furthermore, this alleviates the uneven development of different regions inside a society. In addition to this, mandatory income strengthens every individual's rights and freedoms that are usually proclaimed in the constitutions of all modern countries, which contributes to the broadest social emancipation of vast strata of the unprivileged (Calnitsky, 2017, pp. 62–91). The list does not end here either.

What is evident about the idea of UBI (Afscharian et al., 2022) is the following: (1) there is both support and opposition to its realization; (2) in public debates, the arguments for both options are more complex than various simplified declarations from official documents; (3) the existence of limited evidence immediately suggests the possibility of achieving a large number of positive effects of its application; (4) the most important arguments against UBI are related to the formation of the policy of its application, where any thoughtlessness in that respect could be counterproductive.

Despite the fact that many object to its application, an important question of its potential for progressive goals still remains. In that respect, the following viewpoints stand out:

- (1) UBI must be complementary with the welfare state and not its replacement. In other words, at the moment, it should be viewed as a supplement to income based on work, but not its replacement.
- (2) UBI must be in the function of redistributive justice so that it acts like a net benefit to those with lower earnings. This implies progressivity in determining the amounts of this type of income that would be received up to the level of medium earnings. It would enable those with lower earnings to reach the average level, while those above the average level would be exempted from this distribution. A question arises whether UBI conceived like this would, on the one hand, act discouraging to those with lower aspirations and, on the other hand, whether it would act discouraging to those are just slightly above the average level of earnings. It is also very important whether employers, in order to gain extra profits, would be ready to pay systematically lower earnings than the actual ones to their employees, in order to transfer their obligation to public funds from which this income is financed. This would not only be a form of unfair competition among employers, but, in case there is a connection between employers and authorities, it would also constitute a new form of corruption. This would easily lead to a vicious circle of the systematic emptying of public funds and producing social inequalities both inside the ownership class and in other classes as well. In other words, it is a question whether thus-produced social justice would be just in the end.
- (3) UBI must provide its users with independence from market oscillations.
- (4) UBI must be in the function of the development of solidarity and social dimension of the European Union.

Beck (Beck, 2000, p. 144) finds that UBI is associated with the aspiration to raise the poor above the line of poverty and that it constitutes an important goal of social politics. In that context, Beck thinks that UBI can be viewed rather as part of political action related to crisis management for the purpose of reducing the poverty rate below the upper line of the acceptable, in order to maintain the stability of the social order. In contrast, Beck speaks about the citizens' money with a different goal in qualitative terms, to enable the creation of conditions for deeper foundation of democracy, in a society with no full employment any longer, which provides the minimum security necessary for creating the sense of freedom, without which it is hardly possible to ensure productivity, civic individualism and participation.

Beck advocates the thesis that it is necessary to finance civic work, and not unemployment (Beck, 2000, pp. 126–127). The final outcome is ensuring independence to users of these funds. Finally, UBI provides the minimum quality of living, while citizens' money implies the activity for public benefits. One of the largest objections to UBI is that man feels complete and useful only when performing any activity (Meyer, 2017). UBI might be understood rather like a type of dividend (Hamilton, Yorgun & Wright, 2021) on the collective participation in the ownership over the means of production. On the other hand, citizens' money is a real earning for a real job. Without a real job it is difficult to shape the professional identity as the basis for recognizing the social status of any individual.

Pateman (Pateman, 2003) has an optimistic view of basic income when stating that it opens channels for institutional changes without which it is impossible to create real democratization of society. He advocates its association with main social institutions such as marriage, employment and citizenship, having in mind that throughout history they have developed together and mutually supported one another, which has repeatedly redefined the concept of democracy.

Unconditional basic income, no matter how good it might be for broad population masses that are, permanently or occasionally, excluded from the process of work, causes certain suspicion among many people as well. There are numerous objections to it (Raventós, 2007, pp. 17–190):

Basic income: (1) encourages parasitism; (2) will not end gender-based inequality in division of labour; (3) there are paid jobs that no one will want to do, therefore they will remain the only choice to members of vulnerable social groups (e.g. migrants from underdeveloped countries); (4) will worsen the division of currently active population; (5) this is an idea that is currently realistic only in wealthy countries; (6) can turn into giving up the idea of income received on the basis of paid work, which many people are encouraged to give up the advantages of performing paid jobs; (7) UBI cannot neutralize social injustices brought about by the capitalist system; (8) we must also take into account high costs of UBI maintenance that could make basic income unfeasible; (9) UBI can constitute the main factor of attracting migrants from underdeveloped countries; (10) it is not realistic that UBI will fulfil all expectations if the paid amount is too small; (11) it is realistic to expect that the payment of mandatory income will also produce unforeseen situations.

KEY POINTS IN THE DEVELOPMENT OF THE IDEA OF BASIC INCOME

The idea of UBI has a long history and prehistory (Torry, 2021). In the literature, there is an opinion that it appeared first in Thomas More's "Utopia" (Hamilton, Yorgun & Wright, 2021). In "Utopia", More (More, 2002) presents the idea of social justice and social equalities, as well as of providing monetary assistance to those in need, but the initial impulse to the consideration of the idea of UBI came from "De Subventionem Pauperum" (1526) by Spanish philosopher Juan Luis Vives.

Vives (Vives, 1999, p. 70) advocates the attitude that the society (municipality) should provide everyone with the minimum monetary assistance. That assistance would be conditioned by the recipient's obligation to perform a certain job so that it would be given only to those who really need it (More, 2002, str. 52). In line with the spirit of the era, it originated in, was founded on the early Christian ideal of the just society, while More's Utopia is a social concept of the optimal society (Simović, 1990, p. 627). On the other hand, Vives's idea is rather a romantic ideal towards which a responsible society should aspire. By this idea, the author attempts to touch the hearts of those who earn more than they need, so that they will share part of their wealth with those who have no basic means of subsistence whatsoever.

At the end of the 18th century, Condorcet (Marie-Jean-Antoine-Nicolas de Caritat, Marquis de Condorcet) develops the idea of social insurance (BIEN, 2016) that might alleviate poverty in old age and reduce social inequalities. This was the beginning of thinking about the development of a pension system that would be based on the calculation of life expectancy and accumulated savings. Elaborating this idea, Thomas Paine starts from the position that land is the common property of all people while individual property can only raise its value (Paine, 1955, pp. 396–413). Accordingly, every landowner owes a compensation for its use to the society. Out of it a fund should be formed from which every adult, regardless of his/her property status, will receive a corresponding amount as a compensation for the loss of the natural inheritance caused by land privatization, while those older than fifty should also receive a special allowance.

While Vives's idea is in the wake of the classic utopia because of the romantic attitude that people should show their kindness by following the principles of Christian mercy, Paine is much more rational and realistic by asking landowners to return the monetary compensation to the society for the value of the land they use for making their own earnings. That compensation would be a permanent source of funds that would be evenly distributed to all members of the society for their share in the ownership of land as a general and common good that was transferred to landowners for use. Here Paine goes beyond the framework of the utopian, although his ideas essentially still remain utopian, but are actually possible.

Thomas Spence (Spence, 2016) accepts Vives's opinion that all people are owners of entire land in their surroundings. Accordingly, inhabitants of every parish should join into a corporation and establish control over their ownership that was usurped by landowners in order to gain wealth and power for adopting laws by which they are holders of all rights over that land. Spence's proposal is that entire land should be divided into smaller estates so that more people would be employed, whereas tenants should pay rent as a replacement for all taxes, according to the surface area and quality of their estates. After all liabilities

to the parish and the state have been paid from that rent, the remainder (about one third of the total amount) should be divided equally among all members of the corporation.

Charles Fourier (BIEN, 2016) advocated the attitude that an equal right to land and land-related resources justifies the need for the minimum guaranteed earnings that should be ensured in kind. This does not have to be connected with any obligation of the recipient of such earnings. It remains unclear whether this income should be given to everyone, but it would certainly be necessary to develop incentive measures in order to include a large number of people in the work activity.

While Spence considered unconditional income at the parish level, Joseph Charlier did it at the level of the entire state, in the middle of the war-stricken and revolutionary year of 1848. He also observes that the equal right to land also produces the right to UBI. Charlier introduces the concept of territorial dividend that would be calculated on the basis of the lease price for real estate (BIEN, 2016). Although he does not anticipate a high value of the dividend, he assumes that it will be sufficient to strengthen the negotiating power of workers, which should improve their overall social position.

The 20th century led to full affirmation of the idea of UBI. Not only theoretical elaborations of this issue were developed, but also there were many experiments in relation to its application. Certainly the best-known one is the case of Alaska forming a permanent fund for paying dividends to all citizens, based on the exploitation of oil fields.

Bertrand Russell (Russell, 1919, pp. 63-76) proposes a thesis that earnings should be ensured for everyone that would be sufficient for what is necessary for subsistence, regardless of whether people work or not. Higher income than that should be given to those who are ready to do some socially useful work. Studying socialism and anarchism, Russell states that the former turns towards work, and socialism would be prepared to retain various forms of payment for work or readiness for work. On the other hand, anarchism, which is directed towards freedom and justice, is aimed at providing everyone, without any prerequisites, the exact amount of basic goods that can be spent by everyone individually, while rare goods should be rationalized and distributed evenly. Anarchism, of course, does not renounce work, but it would not impose working obligations. Russell believes that people themselves would tend to accept jobs that are necessary. In that respect, he sees the advantage of socialism because it encourages paid work by offering different earnings taking into account their importance and time spent at work.

Dennis Milner introduces the term of state bonus, which refers to regular state assistance – income that should be received unconditionally by all citizens – and which would, in percentage terms, account for one fifth of the national product (Milner, 1920, pp. 21–22). This idea was conceived soon after the Great War (1919). It was largely influenced by Milner's religious (Quaker) and political (Labourite) affiliations. Having in mind a great scale of poverty, Milner starts from the fact that everyone is entitled to means of subsistence. Unfortunately, the political climate was such that he could not make realize his ideas in practice.

Clifford H. Douglas realizes that most people in post-war years have no purchasing power to buy products of the rapidly growing industry, while banks are not prepared to credit them. That is why he proposes the introduction of social loan mechanisms in the form of a national dividend that would be paid to all households on a monthly basis (BIEN, 2016).

This idea did not achieve great success in Great Britain, but it was well accepted in Canada, although it was renounced there. Nevertheless, not a small number of British intellectuals continued dealing with the issue of a social dividend. George D. H. Cole believed that current progress was the result of joint efforts of present and previous generations. That is why he found sense in work products being distributed in two directions, in the form of earnings for work and in the form of a social dividend (Cole, 1935, pp. 234–236). From this, it follows that there are two sources of income – work and citizenship. In practice, there should be different combinations of these two bases. The dividend amount should cover every citizen's minimum needs for subsistence.

The outstanding British authors who advocated a social dividend are James Meade, in whose opinion the social dividend was part of just and efficient economy and, as such, should affect the resolution of the problem of poverty, and Juliet Rhys-Williams, who proposed a “new social contract”, founded on basic income that should be conditioned by availability for work (BIEN, 2016).

During the 1960s, a debate began in America about minimum earnings, within which a number of authors appeared, discussing, in different manners, *inter alia*, basic income (BIEN, 2016). Robert Theobald develops Douglas's theory about the state payments to citizens being the best way of encouraging spending with mutual benefit. On the other hand, Milton Friedman suggests integration of income taxes and transfer systems as an alternative to the existing social protection system. These were followed by liberal economists James Tobin and John Kenneth Galbraith, who advocated the idea of basic income that might be supplemented primarily by earnings from work, as well as other types of income. This is also accompanied by a larger number of different experiments worldwide that realize the idea of UBI more or less successfully.

CONCLUSION

The idea of UBI remains a utopia until the question of the source of its financing has been permanently resolved. The idea of joint ownership over land is a romantic ideal originating from the time of the demise of agrarian societies in the territory of Europe. In the meantime, the industrial method of production was developed. The essential difference between agrarian and industrial societies is that in the agrarian ones, the possibility of increasing the quantity of products is relatively limited, while in the industrial society the development of technologies enables their unlimited increase.

Modern technological development, within Industry 4.0, developed numerous solutions that rapidly increase production, while more and more people are excluded from the work process. Thus, they lose earnings and purchasing power. A question arises where such development leads to and who will absorb overall production if there is no solvent demand. Is the world heading towards dystopia?

Every great turning point in the history of humanity, apart from destroying old structures, also opened new horizons. Is the same happening today? Social inequalities are substantially increasing nowadays. In 2018, 26 richest people possessed the same amount of wealth as 3.8 billion poorest people (OXFAM, 2019). Just this information is sufficient to understand the state of social inequalities in the modern world.

A solution to this problem might be reduced to the matter of dividing wealth of those who earn enormous profits with the rest of the population. However, is it possible? The first article of the French Declaration of the Rights of Man and of the Citizen (1789), which has not lost its current nature to date, reads: “Men are born and remain free and equal in rights. Social distinctions may be founded only upon the general good” (Declaration, 1798). Therefore, a question arises as to whether huge social inequalities, particularly the part intended for personal spending, justified. In the circumstances of global division into an extremely wealthy minority and a huge majority of the poor, with a relatively small number of those with medium earnings, it is difficult to justify enormous differences. These differences have a tendency of increasing.

If things run out of control, there are large social upheavals in store. Does it have to be so? History contains numerous examples of the powerful ones sharing their wealth with the people at critical moments. The modern version could be reduced to the idea that merits for the contemporary state of development do not belong only to inventive individuals or production organizers. The merits also belong to the generations of ordinary workers, who were mostly the exploited and simple workforce, mere performers of more or less physical jobs. In the few centuries of industrial development, huge value has been accumulated, with many actors participating in its creation. Nowadays that value is, unreasonably and unjustly, concentrated in a small number of hands.

Practically every citizen, through the previous work of earlier generations, is entitled to enjoy the fruits of development. It should be the basis on which the idea of UBI can be founded. Based on the generation contribution, all citizens can be recognized a share in the ownership over natural resources and other economic capacities. In the near future, through progressive taxation, it would be possible to collect funds for the payment of UBI, which would achieve redistributive justice. Its amount should be sufficient for satisfying basic necessities. If someone wants more, they can try their hand in the market. Differences in earnings would have to persist to a reasonable extent as a motivational factor both for ordinary performers of work tasks and for production organizers, as well as inventive individuals.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Afscharian, D., Muliavka, V., Ostrowski, M. S. & Siegel, L. (2022). *Towards a Progressive European Basic Income?* Social Europe. Available at <https://socialeurope.eu/towards-a-progressive-european-basic-income>
- Banerjee, A., Niehaus, P., Suri, T. (2019). *Universal Basic Income in the Developing World*. Working paper Series No. WPS-076. Center for Effective Action. University of California.
- Beck, U. (2000). *The Brave New World of Work*. Cambridge: Polity Press.
- Beker, I. (2019), University and Industry 4.0. *Lean transformation and digitalization of Serbian industry* (10–19). Beograd: Fakultet organizacionih nauka. [In Serbian]
- BIEN (2016). *A short history of the Basic Income idea*. <https://basicincome.org/history/>
- BIEN (2016). *Definition of Basic Income since the GA 1996*. The Basic Income Earth Network. <https://basicincome.org/about-basic-income/>
- Bloch, E (1966). *The Tübingen Introduction in Philosophy*. Beograd: Nolit. [In Serbian]

- Bregman, R. (2016). *Utopia for realists: the Case for a Universal Basic Income*, Open Borders and 15-hour Workweek. The Correspondent.
- Bourdieu, P. (1999). *Counterfire: Against the Tyranny of the Market*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva [In Serbian]
- Calnitsky, D. (2017). "Debating Basic Income". *Catalyst*, 1 (3), 62–91. Available at <https://catalyst-journal.com/2017/12/debating-basic-income>
- Cole, G. D. H. (1935). *Principles of Economic Planning*. London: Macmillan. Available at <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.50252/page/n262/mode/1up?q=dividend>
- Dayton, T. (1996). Reclaiming Utopia: The Legacy of Ernst Bloch. *Against the Current*, No. 62, May/June 1996. Available at <https://againstthecurrent.org/atc062/p2415/>
- Declaration of Human and Civil Rights of 26 August 1789*. Available at <https://www.refworld.org/docid/3ae6b52410.html>
- Đilas, M. (1990). *The New Class*. Beograd: Narodna knjiga. [In Serbian]
- Đurić, M. (1972). The Ambiguity of Utopia. *Praxis*. 1–2. Available at <https://www.marxists.org/srpshrva/subject/praxis/1972/02.htm>. [In Serbian]
- Galbraith, J. K. (2015). *The New Industrial State*. Princeton: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400873180pdf>
- Giddens, A. (1996). *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Goldsmith, S. (2010). *The Alaska Permanent Fund Dividend: A Case Study in Implementation of a Basic Income Guarantee*. Anchorage: Institute of Social and Economic Research, University of Alaska.
- Hamilton, L., Yorgun, M. & Wright, A. (2021). People Nowadays Will Take Everything They Can Get: American Perceptions of Basic Income Usage. *Journal of Policy Practice and Research*. <https://doi.org/10.1007/s42972-021-00035-0>
- Harvey, D. (2007.) *A Brief History of Neoliberalism*. New York: Oxford University Press Inc.
- Kagermann, H., Lukas, W. D., & Wahlster, W. (2011). *Industrie 4.0: Mit dem Internet der Dinge auf dem Weg zur 4. industriellen Revolution*. VDI Nachrichten, (13), 3–4. Available at <http://www.vdi-nachrichten.com/Technik-Gesellschaft/Industrie-40-Mit-Internet-Dinge-Weg-4-industriellen-Revolution>
- Keynes, J. M. (1961). *Essays in Persuasion*. New York and London: W. W. Norton & Company.
- Mannheim, K. (1979). *Ideology and Utopia. An Introduction to the Sociology of Knowledge*. London and Henley: Routledge & Kegan Paul. [In Serbian]
- Marx, K. (1987). *The Capital*. Beograd: Prosveta. [In Serbian]
- Meyer, H. (27 March 2017). *No Need for Basic Income: Five Policies to Deal with the Threat of Technological Unemployment*, Social Europe. Available at <https://www.socialeurope.eu/2017/03/no-need-basic-income-five-policiesdeal-threat-technological-unemployment>
- Miladinović, S. (2009). *The Elites of Disintegration*. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]
- Miladinović, S. (2018). Precarization of Work and Precariat as the Consequences of Contemporary Development, *Technology Culture and Development* 25, 62–78. Beograd: Udruženje Tehnologija i društvo, Institut Mihajlo Pupin, Centar za istraživanje razvoja nauke i tehnologije. [In Serbian]
- Miladinović S. (2020). Social Consequences of the Application of the Industry Concept 4.0. *Technology Culture and Development* 26, 51–67. Beograd: Udruženje Tehnologija

- i društvo, Institut Mihajlo Pupin, Centar za istraživanje razvoja nauke i tehnologije. [In Serbian]
- Milner, D. (1920). *Higher production by a bonus on national output [microform]; a proposal for a minimum income for all varying with national productivity*, 21–22. London: Allen. Available at <https://archive.org/details/higherproduction00miln>
- More, T. (2002). *Utopia*. Beograd. [In Serbian]
- OXFAM (2019). *Fighting Inequality to Beat Poverty. Annual Report 2018–2019*.
- Paine, T. (1955). *Agrarian Justice*. In *Collected Writings*, 396–413. The Library of America. Available at https://books.google.rs/books?id=2sS8qQBjBaoC&pg=PP1&pg=PA396&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Pateman, C. (2003), Freedom and Democratization: Why Basic Income is to be Preferred to Basic Capital. In: K. Dowding, J. de Wispelaere and S. White (eds.), *The Ethics of Stakeholding* (130–148). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Piketty, T. (2015). *Capital in the Twenty-First Century*. Novi Sad: Akademska knjiga. [In Serbian]
- Raventós, D. (2007). *Basic Income. The Material Conditions of Freedom*. Pluto Press.
- Ricardo, D. (2001). *On the Principles of Political Economy and Taxation*. London: Batoche Books, Kitchener.
- Russell, B. (1919). *Proposed Roads to Freedom*. New York, Henry Holt and Company. Available at <https://onemorelibrary.com/index.php/en/books/social-sciences/book/political-science-183/proposed-roads-to-freedom-248>
- Seymour, R. (2012). “*We Are All Precarious – On the Concept of the ‘Precariat’ and its Misuses*”. Available at http://www.newleftproject.org/index.php/site/article_comments/we_are_all_precarious_on_the_concept_of_the_precariat_and_its_misuses
- Simović, S. (1990). The End of Utopia as the End of Truth. *Revija za sociologiju*. Vol. XXI, No 4, 627–636. [In Croatian]
- Spence, T. (2016). *The Meridian Sun of Liberty; or the Whole Rights of Man Displayed and most Accurately Defined*, A Lecture read at the Philosophical Society in Newcastle, on Nov. 8th, 1775. Available at <https://www.marxists.org/history/england/britdem/people/spence/meridian/meridian.htm#cover>
- Standing, G. (2011). *The Precariat – the New Dangerous Class*. London: Bloomsbury Academic.
- Standing, G. (2014). *A Precariat Charter: From Denizens to Citizens*. London: Bloomsbury Academic.
- Stojanović, S. (1967). The Statist Myth of Socialism, *Praxis* 1–2/1967. [In Serbian]
- Stojanović, S. (1968). Once Again about the Statist Myth of Socialism, *Socijalizam* 1/1968. [In Serbian]
- Torry, M. (2018). *Why We Need a Citizen’s Basic Income: the Desirability, Feasibility and Implementation of an Unconditional Income*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Torry, M. (2021). *Basic Income: a History*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Vives, J. L. (1999). *On Assistance to the Poor*. Toronto: University of Toronto Press, 70. Available at <https://publicconsulting.com/spanishclassicbooks/juan-luis-vives-on-assistance-to-the-poor>
- Wilde, O. (1891). *The Soul of Man under Socialism*. Available at <https://writersinspire.org/content/soul-man-under-socialism>